MUHAMMED BİN YAHYÂ EL-KURTUBÎ (İbn-ül-Hızâ)

Kurtuba'da yetişen Mâlikî mezhebi âlimlerinden. İsmi, Muhammed bin Yahyâ bin Ahmed bin Muhammed bin Abdullah et-Temîmî el-Kurtubî el-Mâlikî'dir. Künyesi Ebû Abdullah olup, "İbn-ül-Hızâ" diye meşhûr olmuştur. "İbn-ül-Hıdâ" da denilmektedir. 348 (m. 948) senesinde, Endülüs'ün Kurtuba şehrinde doğdu. Hıza isminde bir zâtın soyundandır. Dedeleri olan bu zât, büyük bir ayaklanmada, topluluğun emîri idi. Yine o, Şam'dan Endülüs'e gelen Benî Ümeyye'nin azâdlı kölelerinin de reîsi idi. Onun oğulları, Endülüs sultanlarının hizmetinde bulunarak refah içinde yaşadılar. İbn-ül-Hızâ, hadîs ve fıkıh ilimlerinde büyük bir âlimdir. İlim öğrenmek için birçok memleketi dolaştı. Oralarda çok âlim ile karşılaştı, onlardan ilim aldı. Belagat sahibi bir edîb idi. Çok güzel hitâbeti vardı. İşbiliyye (Kurtuba), sonra Serakusta (Saragos) kadılığına ta'yin edildi. Bu vazîfede iken, 416 (m. 1025) senesi Ramazan ayında vefât etti.

Ebû Abdullah İbn-ül-Hızâ, Arab edebiyatında birçok mes'elelerde derin ilme sahipti. Hadîs ilminde çok yükseldi. Hadîs râvîlerine âit bilgisi çoktu, İlimdeki vesîkaları, delîl ve senet olacak şeyleri iyi bilirdi. İyi bir hatîb olup, rü'yâ ta'birleri yapardı. Hadîs ilmiyle ilgilenmesi çok artmıştı. Endülüs'te bulunan İbn-i Zirb, İbn-i Battal, İbn-üs-Süleym ve Antakî, İbn-i Avnillâh, Kalemi ve diğer âlimlerle buluşup onlardan ilim aldı, hadîs-i şerîf öğrendi. Daha sonra çeşitli seyahatler yaptı. Kayrevan'da İbn-i Ebî Zeyd'le karşılaştı. Kendisiyle beraber, birçok kimseler ondan fıkıh ilmini öğrendiler. Ondan, bütün eserlerini okuyup öğrenmişti. Hacca gitti. Mısır'da Nüâlî, Ebü'l-Kâsım Abdurrahmân el-Cevherî, Abdülganî ve daha başkalarıyle karşılaştı. Onlardan ilim alıp, hadîs-i şerîf rivâyet etti. Ayrıca o; Ebû Îsâ el-Leysî'den, Ahmed bin Sabit ve diğer âlimlerden de hadîs-i şerîf rivâyet etmiştir. Sonra Endülüs'e döndü. Orada Ebû Muhammed el-Asîlî'den hiç ayrılmayıp, ondan fıkıh ilmini öğrendi. Derecesi onunla beraber yükseldi. Sultan, onu, Belensiye taraflarında; vesîkalar, şûra, kadılık ve diğer işleri yürütmekle vazîfelendirdi. Berberîlerin isyanı çıkınca, Endülüs sınırında bulunan Tekliye şehri kadılığına ta'yin edildi. Sonra Serakusta şehrine yerleşti ve orada vefât etti.

Kıymetli eserler yazdı. Başlıcaları şunlardır:

1. El-İstinbât li-me'ân-is-sünen vel-ahkâm min ehâdîs-il-Muvatta': İmâm-ı Mâlik bin Enes hazretlerinin "Muvatta" kitabının şerhi olup, hepsi 80 cüzdür.

2. El-Büşrâ fî ta’bîr-ir-rü’yâ: Rü’yâ ta’bîrlerine âit bir eseri olup, on cüz halindedir.

3. Kitâb-ül-hitâb fî siyer-il-hutabâ: Hitâbet ilmine dâir bir eserdir, iki cüz halindedir.

4. El-Enbâü bi-me’fân-il-esmâ: Allahü teâlânın isimlerinin ma’nâsını açıklayan bir eserdir.

5. Et-Ta’rîf bi-ricâl-il-Muvatta’; Muvatta’ kitabındaki hadîs-i şerîflerin erkek ve kadın râvîleri hakkında bir eserdir.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Mu’cem-ül-müellifîn cild-12, sh. 99

2) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 206

3) Ed-Dîbâc-ül-müzehheb sh. 272, 273

4) Keşf-üz-zünûn sh. 246

5) Esmâ-ül-müellifîn cild-2, sh. 63